

ББК 91.9:83+83.3 (4УКР-4ХЕС)6-8я1
У11

У круговерті долі і часу : до 80-річчя Миколи Каляки : біобібліографічний покажчик / уклад. Н.О.Попова ; обласна бібліотека для юнацтва ім. Б.Лавреньова. – Херсон : [Б.в.], 2009. – 18 с. – (Літературне краєзнавство).

Персональний біобібліографічний покажчик «У круговерті долі і часу» продовжує серію «Літературне краєзнавство» і знайомить читача з творчістю Миколи Михайловича Каляки - українського прозаїка, драматурга, поета, перекладача, публіциста, критика, громадського діяча, члена Спілки журналістів України та Національної спілки письменників України.

Скласти уявлення про непростий життєвий і творчий шлях М.М.Каляки допоможуть вміщені в покажчику статті письменників та літературознавців Л.Марченка, І.Немченка, М.Братана, В.Загороднюка, В.Кулика.

Бібліографія, яка відтворює літературний доробок письменника, для зручності читачів систематизована в окремі рубрики. При підготовці видання були використані фонди обласної бібліотеки для юнацтва ім. Б.Лавреньова, обласної універсальної наукової бібліотеки ім. О.Гончара, а також приватний архів письменника. Відбір матеріалів закінчено в листопаді 2009 року.

Покажчик адресований школярам, студентам, вчителям, бібліотекарям – всім, хто цікавиться літературою рідного краю.

Укладач - Н.О.Попова
Редактор - С.Д.Коваль
Відповідальний за випуск - Т.Ф.Ігнатова

Херсонська обласна бібліотека для юнацтва ім. Б.Лавреньова, 2009
Наклад – 50 прим.

Управління культури і туризму облдержадміністрації
Обласна бібліотека для юнацтва ім. Б.Лавреньова

Серія «Літературне краєзнавство»

До 80-річчя Миколи Каляки

У круговерті долі і часу

Біобібліографічний покажчик

Херсон, 2009

*Моє життя ще не одцвіло,
Нових доріг щодня шукає.
Упевнено в руках держу весло,
І човен на Дніпрі чекає.*

М.Каляка

Зміст

Наталя Попова. Життєві дороги Миколи Каляки	1
Леонід Марченко. Починав як журналіст	2
Іван Немченко. Шевченкіана Миколи Каляки	4
Микола Братан. З любов'ю до літератури	10
Василь Загороднюк. Верстаючи літературний фарватер	11
Валерій Кулик. Низький уклін трудівникові	12
Бібліографія	13

Миколі Каляці – 70 : путівник життя і творчості // Херсон : ПП “Скіфи”, 1999. – 2 с.

Насті М. Літературний клуб «Елінг» // Джерела. – 2008. - № 11-12.

Піддубняк В. Грудневими морозами гартований : М.Каляці – 65 // Свобода. – 1994. - № 6.

У Національній спілці письменників України // Літ. Україна. - 2002. - № 38.

Щерба Т. Херсонська організація НСПУ // Обласні організації Національної спілки письменників України. – К. : Укр. письменник, 2006. – С.222.

Яїцький А. Рецензія // Літ. Україна. – 1999. – 18 берез. – Рец. на кн.: Каляка М. Шевченко і Херсонщина : Жива історія Наддніпрянського краю. – Херсон : Айлант, 1999. – 96 с.

Життєві дороги Миколи Каляки

Микола Михайлович Каляка народився 19 грудня 1929 року в м. Херсоні в робітничій сім'ї. У вісім років залишився без батька, який трагічно загинув.

Дитинство Миколи Михайловича забрала Велика Вітчизняна війна – окупація, концтабір, примусова праця в Німеччині. Лише в 1945 році повернувся юнак в Херсон і пішов слюсарювати на завод ім. Куйбишева.

Доля продовжувала випробувати Миколу Каляку на міцність і після війни, закинувши на довгі п'ять років на Крайню Північ. Впродовж 1948-1953 років в суворих умовах вічної мерзлоти він будував транссибірську залізницю Салехард-Ігарка. Саме тоді почав писати вірші російською мовою під псевдонімом Малорос.

Середню освіту Миколі Михайловичу вдалося отримати уже в 1958 році. Професійний суднобудівник, Микола Каляка багато років очолював бригаду добудовників на Херсонському суднобудівному заводі, брав участь у будівництві першого океанського велетня – танкера “Херсон”.

Роботу корабеля Микола Каляка поєднував з журналістською діяльністю - був керівником робкорівського поста на заводі, членом редколегії обласної газети «Наддніпрянська правда» та редактором газети «Судостроитель», зв'язок з якою не поривав протягом кількох десятиліть. Саме в цій заводській багатотиражці було опубліковане його перше оповідання (1957).

З тих пір твори Миколи Каляки постійно з'являються у місцевій пресі, його добре знають шанувальники слова. У 1987 році став одним із засновників літературного клубу «Елінг», багато років залишається його незмінним керівником та редактором літературного альманаху “Елінг”.

М. М. Каляка - член обласної організації Національної спілки письменників України з 2002 року, у його доробку – 17 різних за жанром книжок. У 2007 році письменнику присуджена обласна літературна премія ім. М.Куліша за книгу “Рукопис знайдено в каюті Ушакова”.

Всупереч рокам Микола Михайлович й сьогодні зберігає потяг до творчості: працює над романом «Я був відлучений», повістю «Командир «Очакова», статтями, оповіданнями, п'єсами.

Наталія Попова, завідувача відділом довідково-бібліографічного та інформаційного обслуговування Херсонської обласної бібліотеки для юнацтва ім. Б.Лавреньова

Починав як журналіст

Великі письменники стверджують, що талант – це невеличка крихта для літератора, основною складовою повинна бути повсякденна, копітка праця. Тоді щось путяще й вийде з-під його пера.

Микола Каляка лише підтверджує цю істину. Його працьовитості, наполегливості, самовідданості літературній діяльності може по-доброму позаздрити молодий колега-літератор.

А починав Микола Михайлович як робкор газети «Судостроитель», яка виходила в рідному заводі, де він тоді працював корабелом. Інколи на сторінках газети можна зустріти прізвище Н.Малорос – це псевдонім Миколи Каляки. Замальовки, нариси, статті про людей невтомної праці, про друзів-суднобудівників усе частіше друкуються в «Судостроителе», а згодом і в «Надніпрянській правді». Він редагує цехові стіннівки «Достройщик» і «Обличитель».

Уже в кінці 50-х років М.Каляка входив до складу редколегії в багатотиражці. Про це свідчать Почесні грамоти, якими він був нагороджений у 1960 і 1961 роках, як член редколегії.

У 1962 році його призначають керівником робкорівського поста обласної газети «Надніпрянська правда» на Херсонському суднобудівному заводі.

У конкурсі на кращий документальний твір у 1960 році в обласній газеті Микола Каляка одержав премію за нарис «Здрастуй,

Сирим випив : гумореска // Надніпрян. правда. – 1989. – 14 серп.
Там де були бараки : нарис // Надніпрян. правда. – 1988. – 11 верес.
Танкер назвали «Херсон» : нарис // Надніпрян. правда. – 1991. - 24 трав.
У дусі часу : оповідання // Надніпрян. правда. – 1993. - 12 трав.
У небі тато : коротеньке оповідання // Надніпрян. правда. – 1989. – 5 листоп.
Урок пам'яті // Надніпрян. правда. – 1992. – 3 квіт.
«Херсон всміхається мені» : літ. нарис // Джерела. – 2002. – 29 квіт.
Херсонець з великої літери : худ.-іст. нарис // Поле. – 2002. – 18 квіт.; Степ. – 2003. - № 12. – С.157.
Херсону - музей історії суднобудування // Надніпрян. правда. – 1990. - 30 берез.
Хлопці нагадали : нарис // Надніпрян. правда. – 1988. – 4 серп.
Шевченко і Херсонщина // Джерела. – 2001. – 10 берез.; 2002. – 20 лип.
Шосе корабелів: худ.-док. повість // Елінг . – Херсон : Просвіта, 2002-2007.
Яви душі пречистий лик // Надніпрян. правда. – 1992. – 13 жовт.
Язык : оповідання // Надніпрян. правда. – 1992. – 26 трав.

Письменники і журналісти про Миколу Каляку

Братан М. Видання потрібне // Надніпрян. правда. – 1997. – 22 трав.
Брусилова А. Письменники поповнили лави лауреатів // Голос України. – 2008. – 26 лют.
Брусилова А. Херсонські письменники поповнили лави лауреатів //Херсон. вісник. – 2008. – 28 лют.
Волкова В. Вісті з Херсонщини // Літ. Україна. – 2004. – 19 лют.
Володимиров Л. Шевченко і Херсонщина // Джерела. – 1997. – №21 (трав.). – Рец. на кн. : Каляка М. Шевченко і Херсонщина. Історія, люди, долі... : довідник. – Херсон : Вета-Поліпринт, 1997. – 64 с.
Гарний подарунок – на сорокаріччя // Надніпрян. правда. – 1996. – 16 лип.
Лубчак В. Серед хвиль літературного моря // Вишиванка. – Херсон : Просвіта, 2009. – Третє число. – С. 95; Новий день. – 2009. – 6 серп.
Марченко Л. Високоліття // Херсон. неделя. – 1999. – 24 декабрія.
Микола Каляка : коротка біографія // Білий берег. - Херсон : Надніпряночка, 2009. – С. 130; Степ. – 2009. - № 18. – С.67.
Микола Каляка // Письменники України : біобібліогр. довідник. – К. : Український письменник, 2006. – С.163.

«Без тебе мені б бракувало повітря» : худ. нарис // Новий день. – 4 верес.; Джерела. – 1996. - № 44.

Вам телеграма : гумореска // Наддніпрян. правда. – 1988. – 1 квіт.; Херсон. вісник. – 2000. – 31 берез.

Відкритим голосуванням // Наддніпрян. правда. – 1988. – 5 листоп.

Відроджений «Степ» : іст. нарис // Наддніпрян. правда. - 1996. – 10 верес.

Діамант засяяв у Херсоні : іст. нарис // Херсон. вісник. – 2000. – 24 берез.; Поле. – 2002. – 14 берез.

Довгий язик. Не злякається. Бездержавний дід : вірші // Літ. Україна. – 1998. – 17 груд.

До сорокаріччя суднобудівного : хроніка незапланованих зустрічей // Наддніпрян. правда. – 1991. – 17 лют.

Жива історія Наддніпрянського краю : уривки з довідника «Шевченко і Херсонщина» // Джерела. – 2002. – 20 лип.

Зазвучала поезія Сосюри // Наддніпрян. правда. – 2003. – 22 січ.

Залізниця – його вічний рух : нарис // Джерела. – 2001. – 10 лют.

Замість передмови // Елінг. – 2007. – Вип. 6-7. – С. 28.

Збуджені Херсонським степом : іст. нарис // Джерела. – 1999. - № 9.

Знайшов вихід : гумореска // Наддніпрян. правда. - 1993. – 28 верес.

Лицарі степу : іст. нарис // Степ. – 1999. - № 8. – С. 110.

Навів приклад : коротенькі оповідання // Літ. Україна. – 1998. – 29 січ.

Напередодні ювілею : нарис // Наддніпрян. правда. – 1993. – 16 січ.

Не злякався. У дусі часу : короткі гумористичні оповідання // Малючок Степовичок : антологія дит. л-ри Херсонщини. – Херсон : Айлант, 2004. – С.24.

Онук : коротке оповідання // Наддніпрян. правда. - 1989. – 12 січ.; 1992. – 14 січ.

От де, люди, наша слава! : іст. нариси // Елінг. – 2008. – Вип. 8. - С. 81

Ото так : гумореска // Наддніпрян. пр. – 1990. - 21 квіт.

Пам'ять має Вітчизну : іст. нарис // Степ. – 1993. - № 1. – С. 87.

Пароль : «Привіт журналісту!» : нарис // Наддніпрян. правда. – 2002. – 9 трав.

Повінь 1953 : оповідання // Степ. – 2009. - № 17. – С. 12; Білий берег. – Херсон : Наддніпряночка, 2009. – С. 131; Літ. Україна. – 2009. – 5 лист.

Помста : оповідання // Ленінський прапор. – 1989. – 8 квіт.

Послання Момуса : сатиричне оповідання // Поле. – 2002. – 28 берез.

Правдешній син Малої Росії : іст. нарис // Степ. – 1995. - № 5.

П'ятий «Б» : іст. оповідання // Степ. – 2000. - № 9. – С.173.

Родовід ведемо з «Херсона» : літ.-іст. нарис // Наддніпрян. правда. – 1988. – 27 листоп.

майбутнє!». І тому цілком заслужено був прийнятий у Спілку журналістів. Однак він усе більше захоплюється літературною справою. Зокрема його цікавлять краєзнавча та історична теми – все те, що пов'язано з рідною степовою Херсонщиною.

Микола Каляка випустив брошуру «Степові» – 110», в якій прослідив історію видання альманаху, що вийшов у 1886 році в Херсоні. А потім були й інші вдачі. Це книга-довідник «Шевченко і Херсонщина. Історія, люди, долі...», яка має пізнавальне значення. Це довідник крилатих висловів «Великі слова – велика сила». І знову ж Микола Каляка видобуває кришталеву воду з невичерпної Кобзарєвої криниці.

Він пише розвідки про Олександра Пушкіна, Михайла Лермонтова, Миколу Чернявського, Софію Русову, Зінаїду Тулуб, Михайла Нечитайла-Андрієнка та інших. Не так давно Микола Каляка порадував ще одним довідником «Літературна лоція Херсонщини», яку він складав багато років.

Письменник та журналіст був у числі засновників літературного клубу «Елінг» у 1987 році, і цей клуб дав путівку в професійну літературу херсонцям з корабельного краю: членами НСПУ стали Микола Каляка, Михайло Бриф, Володимир Плоткін, Леонід Марченко. А зараз Микола Михайлович очолює «Елінг». До речі, він також став видавцем та головним редактором (ось де йому згодилася співпраця в редколегії газети!) альманаху «Елінг». У часописі друкуються твори як членів клубу, так і відомих письменників, життя і творчість яких таким чином пов'язана з рідним краєм.

Впродовж творчого шляху М.Каляки вийшло багато прозових книжок оповідань, повістей, п'єс. Але не зважаючи на поважний вік, письменник працює і по цей час невтомно і цілеспрямовано. На його столі нові рукописи майбутніх видань – на радість читачам-землякам.

І тому хочу побажати Миколі Михайловичу Каляці, як колишньому корабелу, попутного вітру натхнення у вітрилах його творчості!

Леонід Марченко, письменник

Микола Михайлович Каляка (народився 19 грудня 1929 року в Херсоні) - український прозаїк, драматург, поет, перекладач, публіцист, критик, громадський діяч, член Спілки журналістів України (1964) та НСПУ (2002). Тож у новому довіднику, що репрезентує кращі письменницькі сили сучасної України, знаходимо і його персоналію. Нещодавно наш краєнин став лауреатом обласної літературної премії імені М.Куліша за книгу "Рукопис знайдено в каюті Ушакова" (2007).

Друкуватися М.Каляка почав з 1956 року, широко знаний він як журналіст, що працював у газетах Херсонщини ("Надніпрянська правда", "Судостроитель"). Неодноразово митець виконував функції редактора місцевих видань - газети "Судостроитель" (у 1961-1966 рр.) та альманаху "Елінг" (№№ 1-8, 2002-2008). Випуск № 3 альманаху "Елінг" (2004) був присвячений 190-річчю від дня народження Шевченка (М.Каляка був автором усіх редакційних матеріалів про Кобзаря). Письменник традиційно бере активну участь у щорічних Шевченківських святах на Херсонщині. Він є палким пропагандистом Кобзарєвого слова.

Шевченкові та його спадщині належить важливе місце в житті та літературній діяльності письменника: у багатьох мемуарах М.Каляка згадує про великий вплив на нього ще в дитячі роки творів з "Кобзаря", подарованого матір'ю (1934). Шевченківські мотиви проходять через весь доробок митця, і це не раз відзначалось критикою.

М.Каляка упорядкував і видав шевченкознавчі словники-довідники "Шевченко і Херсонщина" (1997; 2-е вид. - 1999), "Великі слова - велика сила: Крилаті слова Т.Г.Шевченка" (1999). У книзі "Шевченко і Херсонщина" він заповнює відчутну прогалину у плані з'ясування Кобзарєвих зв'язків з Херсонщиною (губерніальною - до початку ХХ ст. та обласною - з 1944 р.). Систематизується місцева літературна, мистецька, наукова, публіцистична Шевченкіана. Наводиться інформація за персоналіями, що стосується як видатних постатей (М.Аркас, М.Чернявський, Б.Грінченко, С.Русова, М.Жук, Остап Вишня, М.Куліш, А.Бучма, О.Довженко, О.Гончар, О.Бердник, С.Бондарчук та ін.), так і менш відомих діячів - пропагандистів

Окремі видання Миколи Каляки

- Без тебе мені бракувало б повітря** : збірка творів. – Херсон : Айлант, 1998. – 138 с.
- Великі слова – велика сила. Крилаті слова Т.Г.Шевченка** : довідник. – Херсон : Айлант, 1999. - 36 с.
- Грот-щогла** : збірка оповідань. – Херсон : Судостроитель, 1994. – 16 с.
- Довічний хрест** : з історії корабельного краю. – Херсон : Судостроитель, 1993. – 16 с.
- Драматургія** : твори в двох книгах. Книга перша. – Херсон : Персей, 2001. – 211 с.
- Звідки береться туман?** : смішні оповідки для дошкіл. і мол. шк. віку. – Херсон : Видавничий центр «Пілотні школи», 1997. – 16 с.
- Літературна лощія Херсонщини (XVII - початок ХХІ ст.)** : довідник : у 2 т. – Київ : Просвіта, 2009.
- Моє перше кохання** : оповідання. – Херсон : Чиста криниця, 1996. – 32 с.
- Одеська площа** : оповідання, п'єси. – Херсон : ХСЗ, 1995. – 15 с.
- Осокори пам'ятають про все** : роман пам'яті херсонців - партизан заводів ім. Комінтерну, Куйбишева та юних героїв Карантинного. – Херсон : Просвіта, 2008. – 291 с.
- Не смішно!** : гуморески з херсонських стапелів. – Херсон : Судостроитель, 1993. – 16 с.
- Портрет на замовлення** : збірка творів. – Херсон : Айлант, 2000. – 256 с.
- Рукопис знайдено у каюті Ушакова** : твори з п'яти книг. Кн. 3. – Херсон : Просвіта, 2007. – 265 с.
- Херсон не забуде** : оповідання. – Херсон : Судостроитель, 1993. – 16 с.
- Шевченко і Херсонщина. Жива історія Надніпрянського краю** : довідник. – Херсон : Айлант, 1999. – 96 с.
- Шевченко і Херсонщина. Історія, люди, долі...** : довідник. – Херсон : Вета-Поліпринт, 1997. – 64 с.
- Я вас любив... Любов Пушкіна та графині Собанської** : лірико-драматична п'єса. – Херсон : Персей, 2001. – 104 с.

Публікації в збірниках та періодичних виданнях

- Антонівська переправа** : іст. нарис //Надніпрян. правда. – 1991. - 13 берез.; Степ. – 2009. - №18. – С. 67.
- Без мови немає народу** //Надніпрян. правда. – 1989. – 19 верес.

Низький уклін трудівникові

Дослідницька творчість письменника Миколи Каляки znana далеко за межами Херсонщини, оскільки вона торкається як буднів літератури таврійського краю сьогодні, так і висвітлює дещо призабуті миттєвості красного письменства у минулих літах.

Пригадую, з якою радістю зустріли колеги по перу з Криму літературний довідник «Шевченко і Херсонщина. Історія, люди, долі..», який мені довелося передати у письменницьку організацію півострова.

Знають Миколу Каляку і в зарубіжжі. Найсвіжіший спомин – телефонний дзвінок від письменника Валерія Стрелка з Білорусії, котрий був щиро зворушений публікацією в альманасі «Елінг» про творчість сябрів, які глибоко небайдужі до літературних овидів Херсонщини.

Є письменники, які по краплині збирають цінні відомості про події і факти, а потім з ентузіазмом систематизують і видають їх – саме до таких майстрів слова належить наш ювіляр. Отож низький уклін йому за цю подвижницьку працю!

Валерій Кулик, поет, тележурналіст,
заслужений діяч мистецтв України

Шевченка у Південній Наддніпрянщині. Ідеться про Шевченкові пам'ятники і меморіальні знаки в містах і селах Херсонщини (Херсон, Скадовськ, Станіслав тощо), про вшанування Кобзаря вузами й середніми навчальними закладами. М.Каляка приділяє увагу палацам культури, клубам, музеям, паркам, вулицям, пов'язаним з іменем Шевченка. Окреслюється шевченківський репертуар театральних, хороших, музичних колективів Херсонщини.

Довідник письменника "Великі слова - велика сила: Крилаті слова Т.Г.Шевченка" розширює уявлення про афористичний аспект Кобзарєвої спадщини. Імпульсом до появи цієї книги стало знайомство М.Каляки з виданням "Крылатые слова" (1966) Ашукіних, де не знайшлося жодного Кобзарєвого афоризму. Це при тому, що твори Т.Шевченка, як і інших світових авторів, часто перекладались російською і могли б стати вдячним матеріалом для подібного збірника.

Як автор-упорядник М.Каляка наголошує в своєму "Передньому слові", що "великий Кобзар продовжує збагачувати собою духовну скарбницю людства". Відтак думки, поетичні сентенції, напучування геніального поета України повсюдно присутні в численних літературних текстах і наукових розвідках, мемуарах і листуванні, публіцистиці XIX-XXI століть. М.Каляка кореспондує читача до матеріалів з доробку класиків (П.Куліш, І.Нечуй-Левицький, Панас Мирний, М.Старицький, М.Кропивницький, І.Франко, Б.Грінченко, П.Грабовський, В.Винниченко, М.Чернявський, О.Маковей, В.Самійленко, С.Васильченко) і наших сучасників (О.Гончар, Ю.Мушкетик, І.Драч, Л.Забашта, А.Погрібний, М.Жулинський, Г.Сивокінь, В.Панченко), діячів материкової України (П.Тичина, М.Рильський, В.Сосюра, А.Малишко, П.Панч, З.Тулуб, Д.Бедзик, В.Собко, І.Цюпа) і діаспори (Ю.Бойко, О.Субтельний, Т.Осьмачка, В.Чапленко, П.Зайцев, О.Стефанович, І.Кошелівець, М.Неврлий, Яр Славутич). Особливу увагу приділено текстам херсонських авторів різних епох (Дніпрова Чайка, Д.Маркович, М.Куліш, М.Василенко, Л.Марченко, М.Пентилюк, В.Загороднюк, К.Савченко). Запрошуючи до свого шевченкознавчого видання, М.Каляка переконує, що "кожен знайде для себе нову красу Слова, нові неповторні барви рідної мови, могуття і велич України".

До обох довідників письменника, на жаль, потрапило чимало неточностей, огріхів, неповних відомостей про ряд явищ і персоналій, але це не применшує важливості цих книг для сучасного читача, а особливо ж для бібліотекарів, учителів, студентів, школярів.

До постаті Шевченка як до символу українськості М.Каляка звертається в оповіданнях, нарисах, спогадах. Він стверджує думку, що ідеї Кобзаря, як і його портрети, книги, окремі твори, афоризми, - священні для нащадків і засвідчують живучість Шевченкового духу в співвітчизниках за різних епох. Такі апеляції до Кобзарєвого світу, до його заповітів-імперативів простежуються в діяльності капітана героїчного судна "Львів" В.Ушакова (художньо-мемуарний роман про часи Другої світової війни "Рукопис знайдено в каюті Ушакова", 1983-2003). Екіпаж цього корабля 1939 року отримав у дарунок від робітників та інтелігенції міста Львова портрет Шевченка і керувався в часи протистояння з ворогом Кобзарєвою спонукою "Борітеся - поборете!". Увесь роман перейнятий шевченківською атрибутикою на позначення присутності Кобзаря в українській сучасності (Школа імені Тараса Шевченка, теплохід "Тарас Шевченко", Парк імені Т.Шевченка в Одесі тощо).

Оповідання М.Каляки "Останній день дитинства" (1991), що воскрешає події Другої світової війни, показує звірства німецьких окупантів на Херсонщині. Ці картини розправи над цивільним населенням міста над Дніпром подаються через сприйняття юних мешканців Карантинного острова (Толя Запорожчук, Петько Чернявський, Сашко Рубльов, Шура Падалка).

У центрі твору трагічна доля місцевого єврейства, над яким збиткуються загарбники, не зупиняючись перед тортурами і вбивством. Ці криваві справи окупантів ще з більшою силою запалюють підлітків-карантинців на боротьбу з ворогами. Промовиста деталь: до конфлікту між єврейським хлопчиком Гершем-Грицьком та його мучителями прилучається поет Тарас Шевченко - через своє безсмертне слово. Спочатку підліток, вилучивши вільну хвилю в тяжкій роботі (розвантаження вагонів з деревиною, сортування та пиляння колод і дощок), читає співчутливі Тарасові рядки з поезії "Якби ви знали, паничі..." дівчаткам-сестричкам з шестикутними зірочками Діфі та Фріді ("А

Верстаючи літературний фарватер

У кожного письменника особиста, неповторна творча доля. Микола Каляка особливо активно йде до читача в останнє десятиліття. У минулому залишилися, хочеться у це вірити, замовчування, заборони та різні негаразди, пов'язані з його творчістю. І коли автор у своє 80-ліття йде до читача з новими книгами – це ознака доброго творчого потенціалу. Якраз до цієї дати письменник видав „Літературну лоцію Херсонщини”. Це унікальне в двох томах видання, довідкового характеру про літературний процес Херсонщини з XVIII століття, і завершуючи першим десятиліттям XXI століття. До нього автор зібрав і систематизував матеріал про творчість кількох сотень майстрів слова, творчість яких дотична до нашого степового краю. Це науково-популярне, літературно-краєзнавче видання.

А перед цим він знаний читачам своїми реалістичними творами: „Херсон не забуде”, „Я вірю в тебе, моя Україно!”, „Грот-щогла”, „Осокори пам'ятають про все”, „Портрет на замовлення”, „Без тебе мені бракувало б повітря”, „Рукопис знайдено в каюті Ушакова”, які здебільшого обґрунтовуються на документальній основі. У них автор виконує головне завдання – максимальне художнє відображення життя рідного народу, ствердження українського національного духу.

Окремо можна виділити видання „Великі слова – Велика сила” (Крилаті слова Т.Г.Шевченка), як доповнення до сучасної Шевченкіани.

А подвижницька і безкорислива праця М.Каляки як редактора й упорядника альманаху „Еліні” заслуговує особливої подяки. Адже в ньому фокусується сучасний літературно-мистецький процес Херсонщини, порушуються актуальні творчі проблеми, це плацдарм для дебютантів, не обходить він увагою і знаних митців слова.

Вітаючи Миколу Каляку, лауреата Херсонської обласної літературної премії ім. М.Куліша з високим повноліттям – зичимо йому козацького здоров'я, нових творів і довгого творчого неспокою.

Василь Загороднюк, голова Херсонської обласної організації НСПУ

3 любов'ю до літератури

Максим Горький полишив таке визначення документальної прози – література бувалих людей. Стосується воно, гадаємо, не лише публіцистичних творів, але й художніх. Про це подумалося не раз, коли знайомився з доробком нинішнього ювіляра (високоліття) Миколи Михайловича Каляки.

Мені випало редагувати його дебютну збірку «Мое перше кохання». Здавалось би, тема лірична, ба навіть інтимна, але в її основі – особисто пережите, вистраждане, заповітне.

Чи не найкращий подарунок ювілярові – те, що його оповідання «Повінь п'ятдесят третього» видрукувала «Літературна Україна», до слова мовити, це саме вона, література «бувалої людини».

Навіть тоді, коли письменник звертається до історичних подій (п'єса «Я вас любив... Любов Пушкіна та графині Собанської»), враження таке, що й тут домінує влада факту, ретельно вивченого, близького його душі.

Про «Літературну лоцію Херсонщини» варто сказати окремо. Це довідник, написаний однак не байдужою, не безпристрасною рукою. Літературу він любить у собі, нівроку, дужче, ніж себе в літературі, - якість, що нею похвалиться не всякий із нашого брата.

Незважаючи на поважний вік, Микола Михайлович перебуває в добрій творчій формі, пише і – мужня людина! – ще й видається.

До 50-річчя Херсонської письменницької організації нагороджено його почесною грамотою міського голови. Не менша відзнака – літературна премія імені Миколи Куліша.

Найдорожче для письменника – коли його читають. Вельмишановний ювіляр належить до таких літераторів.

Микола Братан, письменник,
заслужений діяч мистецтв України

сестри! Сестри! Горе вам, / Мої голубки молодії..."). Але ці зболені слова викликають лють у поліцая - він вириває у Герша кишенькове видання з Кобзаря й кидає в багаття. "Гриша вихопив з полум'я книжечку, згасив палаючі аркушики й сховав під руку". Відтак нерівний двобій продовжується. До того ж це протистояння викликає інтерес ще й у гітлерівця.

"Поліцай намагався відібрати у чорнявого хлопчика книжку.

- Гальт! - вигукнув фельдфебель. - Давай, хлоп'як, мені. Советіш читати найн. До мене!

Гриша міцно притиснув книжку до грудей.

- Це Тарас Григорович Шевченко".

Конфлікт загострюється. Поліцай і німецький фельдфебель намагаються досягти свого, а беззбройний і беззахисний підліток не підкоряється вимогам.

"Німець рвонув книжку. Гриша не віддав, поклав за пазуху.

- Це великий український поет! Наш поет теж.

Фельдфебель ухопив підлітка за комірець піджачини.

- Нехтуєш наказ німецького командування... Унтер-офіцер! Хлопця - до стовпа!

- Ні! - закричала мати хлопчика. - Віддай, віддай, Гришко, книжку.

- Ні! мамо! Це Кобзар. Не віддам!".

Вороги прив'язують непокірну дитину до стовпа й підпалюють. Мати здійснює останню спробу порятувати сина від загибелі. Але підліток залишається вірним своєму виборові і йде на смерть разом з Шевченковою книжечкою.

"До Гриші підбігла схвильована мати:

- Герш, синочок, віддай! - Вона впала перед ним на коліна, ламаючи руки. - Вогонь живцем тебе з'їсть! - Її крик зігнав з телефонного дроту зграю граків. Десь за семафором загавкав собака.

- Ні, мамо, нізащо! Ми з Кобзарем не здамося!".

І приречений на загибель єврейський хлопчик крізь полум'я - з останніх сил - декламує Шевченкові рядки з невмирущого послання "І мертвим, і живим...", гинучи поряд із щойно розстріляним дідусем.

Смерть ровесника Герша-Грицька спонукає хлопчаків-карантинців помститися ворогам - вони вночі спалюють лісосклад

суднобетонверфі. Як відомо, ці підлітки, виведені письменником в даному оповіданні (як і в інших його творах - "Троянди на вулиці", "Рубльови", "Мальчишки Карантинного"), діяли в реальності: в 1941-1942 рр. вони займалися підпільною роботою, проводили антигітлерівські акції, за що були схоплені, жорстоко мордовані і страчені в Херсоні. Але фінал оповідання "Останній день дитинства" звучить переможно й життєствердно. Такого оптимізму додають немеркнучі в часі рядки з "Кобзаря" ("...Настане суд, заговорять / І Дніпро, і гори!"), потверджуючи незворотність ворожої розплати за злочини на українській землі.

Принагідно до шевченківської теми М.Каляка звертається в радіоновелі "Без тебе мені бракувало б повітря" (2007), створеній на основі давнішого однойменного нарису (1982). У ній крізь призму спогадів херсонської вчительки постає образ репресованого поета - продовжувача Шевченкової справи - М.Чернявського. Наводяться полум'яні апеляції діяча ХХ ст. до Кобзаря як вождя українства.

У нарисі "Гордість Херсонщини" з книги прози "Рукопис знайдено в каюті Ушакова" (2007) М.Каляка наводить епізод зустрічі в 60-х рр. ХХ ст. екіпажу херсонського судна "Юрій Гагарін" з представниками профспілок Австралії. Учасниця цієї події юна австралійка Дора Пітчер прийшла до українських моряків з власною поезією. Вона щиро турбується про стан української мови в Радянській Україні, з захопленням оповідає про перебування в Канаді на відкритті першого на американському континенті пам'ятника Шевченкові. У відповідь моряк-херсонець Сергій Скоромчук подарував їй від імені екіпажу книгу творів Кобзаря 1952 року видання.

Письменник наводить промовистий діалог між судовим електриком та гостею:

"- Ось що, Доро, ти правильно зробила, що принесла нам свій вірш, але ж ми український корабель.

- Так, так, але мені сказали, що у вас вже української мови не існує.

- О ні, квітонько, вони, ті, хто таке тобі сказав, помиляються.

- Правда? - викрикнула радісно Дора. З очей бризнули блискавки.

- А у вас як? Напевно, твої батьки тут, в Австралії, вже давно

українську згорнули? - знову спитав електрик.

- Ні, не "згорнули", - твердо заявила дівчинка".

До цієї ж прозової збірки увійшов нарис "Я мить чудову пам'ятаю", де згадується знаменна подія - поява в 1859 році в Лейпцигу нелегального видання "Новые стихотворения А.Пушкина и Т.Шевченко", в якому під однією обкладинкою сусідять твори двох великих поетів Росії та України.

У розвідці "На півночі дикій" ідеться про знаменитий вірш Г.Гейне, відомий у перекладах М.Лермонотова, М.Старицького, С.Руданського, В.Александрова, Дніпрової Чайки, Лесі Українки, С.Черкасенка, Л.Первомайського та ін. М.Каляка співставляє мотив туги за коханою людиною у німецького співця та у Т.Шевченка (балада "Тополя").

Нарис "Слово народне" (1990) М.Каляка аплікує Шевченковими рядками, а в розвідці "Вийду я тихенько на дорогу...": До 185 річчя від дня народження М.Лермонтова" (1999) приділяє увагу Кобзаревим оцінкам творчості опального російського поета.

У ряді публікацій М.Каляка веде мову про сучасників і наступників Кобзаря через призму сприйняття ними Шевченкового світу. Шевченкознавчі елементи присутні в статтях М.Каляки "Збуджені херсонським степом. Незвичайна знахідка", "Я пам'ятник воздвиг...": Історія одного вірша", що репрезентовані в книзі "Портрет на замовлення" (2000). Зокрема розвідка "Збуджені херсонським степом. Незвичайна знахідка" присвячена літературній династії Тулубів, що безпосередньо пов'язана з Херсонщиною і Кобзарем: йдеться про О.Д.Тулуба як діяча Кирило-Мефодіївського товариства та Шевченкового однодумця, про його сина - поета П.О.Тулуба, що переклав 15 творів з "Кобзаря" та онуку - письменницю З.П.Тулуб як авторку роману "В степу безкраім за Уралом" - про період заслання Шевченка.

Незважаючи на свій похилий вік, Микола Каляка продовжує багато й плідно працювати як на літературній ниві, так і в царині науково-популярних студій. Сподіваємось, що й шевченкознавчі його пошукування дадуть ще чимало цікавих знахідок і відкриттів.

Іван Немченко, кандидат філологічних наук, доцент ХДУ